

A háromságtan

Az Isten egyetlenségét és hármasságát megfogalmazó háromságtan a keresztény egyházak ökumenikus közössége számára a hit alapvető eleme. Ugyanakkor a tan nem sok keresztény képes pontosan megfogalmazni, és még kevesebb ismeri a bibliai alapjait vagy a jelentőségét. Így nem csoda, hogy sokan zavarosnak érzik, sőt a biblikusságát is megkérdőjelezzik. Tanulmányunk a tan lényegét, bibliai alapjait és jelentőségét foglalja össze közérthető módon.

1. A háromságtan kialakulása

A "háromság" szó a Bibliában nem fordul elő, és először csak Kr. u. 200 körül használták (görög *trinitász*). A háromságtan végleges megfogalmazása a 3-4. századra tehető: ezek a niceai, konstantinápolyi és kalcédoni zsinatok hitvallásai. A tan részletes kifejtésének több előfeltétele, illetve hátráltató körülménye volt:

- le kellett zárulnia az újszövetségi kánonnak és ezzel az Istenről szóló adatok forrásának (2. sz. eleje),
- az egész egyházra nézve veszélyt jelentő tévtanítóknak kellett fellépniük, akik Krisztus, majd a Szentlélek kivoltát kérdőjelezték meg (3-4. sz. pl. Áriusz),
- Isten lénye az emberi értelmet és a kifejezőkészséget eleve próbára teszi; a hitvallások megfogalmazásával sokáig küzdő görög és latin egyházatyák kölcsönösen attól féltek, hogy a másik által használt görög vagy latin szavak a másodlagos jelentéseik miatt ilyen vagy olyan tévtanításhoz vezethetnek.

2. A háromságtan lényege

A tan nem megmagyarázni akarja, hogy miként létezik Isten, hanem csak az Írásban talált adatokról tanúskodik. Nem is annyira állítani akar, mint inkább hamis állításoknak akarja az elejét venni. A Biblia alapján vallja és hirdeti, hogy az egyetlen Isten három egylényegű személyben egyetlen Isten. Isten tehát nem csak "egy" személy (Atya), aki magányos lenne (unitarizmus, arianizmus), sem "három" külön isten (triteizmus) vagy három "megjelenési forma" mögött rejtőző, Isten, aki lényegében ismeretlen lenne (modalizmus). A tan alapja a bibliai adatok összegzése:

- csak egy Isten van (5Móz 4:39, Ézs 43:10, Zsolt 86:10, Mk 12:32, 1Kor 8:4, 1Tim 2:5, Jak 2:19 stb.)
- ugyanakkor a Biblia Istennek (helyenként *az* Istennek) nevezi az Atyát, a Fiút és a Szentleket egyaránt: Isten az Atya (Mal 1:6, Jn 6:45, Róm 1:7, 1Kor 8:6, Ef 4:6, 1Pt 1:2), Isten a Fiú (Mt 1:23, Jn 1:1,18, 10:30, 20:28, Róm 9:5, Fil 2:6, Kol 2:9, Tit 2:13, 1Jn 5:20, 2Jn 9), Isten a Szentlélek (Csel 5:3-4, 16:6-10, 1Kor 12:4-6)
- csak erről a három személyről tudjuk elmondani, hogy természeténél fogva *olyan tulajdonsággal* rendelkezik, amely csak Istené lehet, és hogy *olyasmint tesz*, amit csak Isten tehet.

3. A tan bibliai alapja

A tan bibliai alapja, hogy a kizárólag Istent jellemző tulajdonságok, és kizárólag Isten által véghez vihető tettek az Atyáról, a Fiúról és a Szentlekről is elmondhatók:

- **Egyedül Isten Úr és Király** (5Móz 10:17, Zsolt 136:3, Jer 10:10, Csel 17:24, 1Tim 1:17, 6:15, Jel 1:8, 11:17). Úr és Király az **Atya** (Mt 11:25, Jak 3:9), a **Fiú** (Lk 1:43, 2:11, 13:15, Jn 20:28, Csel 2:36, Róm 1:4, 10:9, 1Kor 1:9, 8:6, 12:3, Fil 2:9-11, Kol 3:24, 1Tim 6:14-15, Júd 4, Jel 17:14, 19:13-16) és a **Szentlélek** (1Kor 6:17, 2Kor 3:17), mégsincs három Úr és Király, csak egy.
- **Egyedül Isten örökkévaló és halhatatlan** (Ézs 40:28, Zsolt 90:2, Róm 1:23, 16:26, 1Tim 1:17, 6:16). Örökkévaló, halhatatlan az **Atya** (Jn 5:26), a **Fiú** (Mt 28:20, Jn 5:26, 8:58, 17:5, Zsid 7:21-28, 13:8, Jel 1:18) és a **Szentlélek** (Zsid 9:14), mégsincs három örökkévaló, halhatatlan Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten szent** (3Móz 19:2, 1Sám 6:20, Ézs 6:3, 1Pt 1:15, Jel 4:8, 15:4). Szent az **Atya** (Jn 17:11), a **Fiú** (Lk 1:35, Jn 10:36, Mk 1:24, Csel 2:27, Jel 3:7) és a **Szentlélek** (Lk 4:1, Csel 10:38, Jn 20:22, 1Kor 12:3, 2Pt 1:21), mégsincs három szent Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten mindenütt jelen levő** (Zsolt 139:8-10, Péld 15:3, Csel 17:27-28). Mindenütt jelen levő az **Atya** (Mt 6:6, Jn 14:11, 2Jn 9), a **Fiú** (Mt 18:20, 28:20, 2Kor 13:5, Kol 1:17, 2:6, Zsid 1:3) és a **Szentlélek** (Zsolt 139:7, Jn 14:17), mégsincs három mindenütt jelen levő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten mindentudó** (1Kir 8:31-32, Zsolt 44:21-22, 94:9-10, 139:2, Jób 21:22, Dán 2:20, Róm 11:33-34). Mindentudó az **Atya** (Mt 6:4,32, 10:29-30), a **Fiú** (Lk 2:46-47, Jn 2:25, 4:19,29, 16:30, 21:17, Kol 2:3, Mt 25:31-45, Zsid 4:12-13) és a **Szentlélek** (Ézs 11:2, 40:13, Dán 4:6, Jn 14:26, 16:13, 1Kor 2:10-11), mégsincs három mindentudó Isten, csak egy.

- **Egyedül Isten mindenható** (1Móz 17:1 2Móz 6:3, Zsolt 72:18, Mt 19:26, 1Tim 6:15, Jel 11:17, 19:6). Mindenható az **Atya** (Mk 14:36, 2Kor 6:18), a **Fiú** (Mt 28:18, Jn 3:35, 5:19, Zsid 1:3, Jel 1:8) és a **Szentlélek** (Jób 33:4, Zak 4:6, Lk 1:35), mégsincs három mindenható Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten dicsőséges** (Zsolt 24:8, Ézs 6:3, 42:8, 60:1-2, Róm 1:21, 11:36, Jel 4:11, 19:1). Dicsőséges az **Atya** (Mt 16:27, Róm 6:4,15:6, Fil 4:20, Ef 1:17), a **Fiú** (Jn 1:14, 12:23, 13:31-32, 17:4, Zsid 1:3, 13:21, 1Pt 4:11, 2Pt 1:16-17, 3:18, 1Kor 2:8, 2Kor 4:3-6, Jak 2:1, Jel 5:12) és a **Szentlélek** (1Pt 4:14, 2Kor 3:18), mégsincs három dicsőséges Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten a teremtő** (1Móz 1:1, Neh 9:6, Zsolt 102:26, Ézs 44:24, 45:12,18, Csel 7:49-50, 17:24, Zsid 11:3). Teremtő az **Atya** (Ef 3:14-15), a **Fiú** (Jn 1:1-4, Kol 1:16, Zsid 1:2) és a **Szentlélek** (1Móz 1:2, Jób 33:4, Zsolt 104:30), mégsincs három teremtő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten a gondviselő** (Zsolt 33:19, 55:23, 68:20, 145:13-16, Jób 12:10, Csel 14:17, 27:24-25, Fil 4:19, 1Pt 1:5). Gondviselő az **Atya** (Mt 5:45, 6:11,26,31-33, 10:29-30, Csel 17:24-25), a **Fiú** (Jn 10:10-11, Róm 8:35, Kol 1:17, Zsid 1:3) és a **Szentlélek** (Zsolt 104:30, Jób 34:15, Gal 5:25), mégsincs három gondviselő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten a Biblia ihletője** (2Móz 20:22, 24:4, Jer 30:2, Ézs 30:8, Róm 3:2, Kol 1:25, 1Thessz 2:13). Ihlető az **Atya** (Jn 8:28, 12:49-50, 17:17, 2Jn 4), a **Fiú** (Jn 1:14, 16:12-15, Zsid 1:1-2) és a **Szentlélek** (4Móz 11:25, Mt 22:43, Ef 3:2-5, 1Tim 4:1, 2Pt 1:20-21, Jel 14:13), mégsincs három Bibliát ihlető Isten, hanem
- **Egyedül Isten támaszt fel** (5Móz 32:39, 2Kor 1:9, 4:14, Zsid 11:19, Kol 2:12). Feltámaszt az **Atya** (Jn 5:21), a **Fiú** (Jn 5:21, 6:39-40, 11:25, Fil 3:8-11, Kol 2:13, 3:3) és a **Szentlélek** (Róm 8:11), mégsincs három Isten, aki feltámaszt, csak egy.
- **Egyedül Isten ítél meg** (1Móz 18:25, Zsolt 96:13, 130:3-4, Mk 2:7, Róm 2:1-8,15-16, 14:10, 1Pt 4:5, Jel 20:11-15). Megítél az **Atya** (1Pt 1:17, Mt 10:32-33), a **Fiú** (Mt 25:31-33, Jn 5:22-23,27, Csel 17:31, 2Kor 5:10, 2Tim 4:1) és a **Szentlélek** (Ézs 4:4, Jn 16:8), mégsincs három megítélő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten üdvözít** (Ézs 43:11, 63:16, Mt 19:25-26, Csel 2:47, 20:28, Tit 2:11, Júd 25, Jel 7:10 19:1). Üdvözít az **Atya** (1Jn 4:14, Jn 3:16, 17:4, 18:11), a **Fiú** (Mt 26:28, Jn 1:29, 4:42, Csel 4:10-12, Tit 3:6, Zsid 5:9, 7:25, 1Jn 4:14) és a **Szentlélek** (Zsid 9:14, Tit 3:5), mégsincs három üdvözítő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten nyilvánít igazzá** (Róm 3:30, 4:6, 8:33). Igazzá nyilvánít az **Atya** (nincs konkrét ige, de vö. Róm 5:10), a **Fiú** (Róm 5:9, 10:4, Gal 2:17, 1Kor 1:30, 2Kor 5:19-21) és a **Szentlélek** (1Kor 6:11, Gal 5:5), mégsincs három igazzá nyilvánító Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten szentel meg** (2Móz 31:13, 1Thessz 5:23, 2Kor 7:1). Megszentel az **Atya** (Jn 17:17), a **Fiú** (Zsid 10:14, Ef 5:25-27, 1Kor 1:30) és a **Szentlélek** (Róm 15:16, 1Kor 6:11, 2Thessz 2:13, 1Pt 1:2), mégsincs három megszentelő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten teremt újjá** (Jn 1:12-13, 1Jn 3:9). Újjáteremt az **Atya** (1Pt 1:3), a **Fiú** (2Kor 5:17, Gal 6:15, Ef 2:15) és a **Szentlélek** (Ez 36:25-27, Jn 3:3-8, Tit 3:5), mégsincs három újjáteremtő Isten, csak egy.
- **Egyedül Isten lakik a hívőben** (2Pt 1:4, 1Jn 3:24, 4:12,16). A hívőben lakik az **Atya** (2Jn 9), a **Fiú** (2Kor 13:5, Ef 3:17, 1Jn 5:12, 2Jn 9) és a **Szentlélek** (Jn 14:17, Róm 8:11, 1Kor 6:19), mégsem három Isten lakik a hívőben, csak egy.
- **Egyedül Isten imádandó** (2Móz 20:4-5, Ézs 45:23, Mt 4:10, Jn 4:24, 1Kor 14:25, Jel 4:9-10, 19:10, 22:9). Imádandó az **Atya** (Jn 4:23-24), a **Fiú** (Jn 5:23, 9:35-38, Fil 2:6-11, Zsid 1:5-6) és a **Szentlélek** az Atyával és a Fiúval együtt (nincs konkrét ige, de vö. Jn 4:23-24, 2Kor 3:17, Mt 28:19), mégsincs három imádandó Isten, csak egy.

4. A három személy viszonya

A Háromság tagjai gyakran együtt, de külön személyként említetnek (Mt 3:16-17, 28:19, Jn 14:16-17, 16:13-15, 1Kor 12:4-6, 2Kor 13:13, 1Pt 1:2, Ef 1:3-14, 4:4-6, Tit 3:4-6). A Háromság tagjai azonban nem csupán Isten megismerésének eszközei, hiszen egymásról mint külön személyről beszélnek, illetve egymással is valóságosan kommunikálnak (Jn 16:13-14, Róm 8:26-27, Jel 22:16-17). A három isteni személy Jézus Isten és ember voltához hasonlóan egyszerre megkülönböztethető és szétválaszthatatlan. Ennek az emberfeletti valóságnak persze egyszerre mindig csak az egyik oldalát tudjuk felfogni:

- az Atya és a Fiú megkülönböztethető (Jn 3:16, 5:20, Zsid 5:7-9) és szétválaszthatatlan (Jn 10:30, 14:8-11),
- az Atya és a Lélek megkülönböztethető (Jn 14:16-17, Róm 8:26, 1Kor 2:10-11) és szétválaszthatatlan (Róm 8:14-15),
- a Fiú és a Lélek megkülönböztethető (Jn 14:16, 16:7) és szétválaszthatatlan (1Kor 6:17, 2Kor 3:17, Gal

4:6, Zsid 10:29).

5. A három személy összhangja

A Háromság tagjai közötti alá-fölé rendeltség (Jn 16:13-14, 1Kor 15:28) a megváltás művében betöltött sajátos feladatukból következik, és a személyek tökéletes összhangjára, illetve egymástól való tökéletes függésére mutat (nem az Atyát, hanem a Fiút feszítették meg, nem a Lélek, hanem az Atya küldte a Fiút stb.):

- ezért a Fiú csak az Atya iránti engedelmisséggel bizonyíthatta, hogy ő *Isten Fia*: mert az Atya tetteit teszi és az Atya szavait mondja (vö. Jn 5:19.30, 6:38, 7:16, 12:48-50, 14:10-11, Lk 4:18:21, Zsid 5:7-9),
- ezért a tanítványok a Szentlélekről azért ismerhették fel, hogy ő a *Krisztus* Lelke, mert a Jézustól kapott mondanivalójával Jézust dicsőítette (Jn 16:13-14, 1Kor 12:3).

6. A Háromság illusztrálása

Istennek a teremtett világból vett eszközökkel való illusztrálása csak egyoldalúra sikerülhet. Az egységét vagy a háromságát külön-külön lehet illusztrálni, de ezeket együtt nem. A képi ábrázolására tett kísérletek mindig torzokat eredményeznek, a teremtett világból vett naiv szemléltető példák nem tudnak Róla megfelelő képet adni (vö. 2Móz 20:4). Az emberi logikába vagy képzeletbe beférő "Isten" ugyanis csak az emberi fejekben létező bálvány (Csel 17:29).

7. A háromságtan fontossága

Először is, a tan elválaszthatatlan Isten egyik alapvető *tulajdonságától*. Ha Isten csak egy személyként létezne, nem lehetne az, aki. Isten ugyanis szeretet (1Jn 4:8), a szeretet viszont viszonyfogalom, és ha Isten csak egy egyedülálló lény lett volna a világ megteremtése előtt, akkor teremtményei nélkül nem lehetne maga a szeretet, szüksége lett volna másokra, hogy az legyen, aki. Isten azonban egyrészt a Mindenható, önmagában elegendő, másra nem szoruló Isten. Másrészt az Istenségben belül mindig is három személy volt, akik között már a világ megteremtése előtt is tökéletes szeretet létezett. Mégis csak az Újszövetségben, a Fiú és a Lélek külön isteni személyként való megjelenésekor lehetett kimondani, hogy "Isten szeretet" (1Jn 4:16)

Másodszor, a tan elválaszthatatlan a *megváltástantól*. Mi bűnösök vagyunk, Isten pedig igazságos. Bűneinket vagy rajtunk kéri számon (igazságosan megtorolja), vagy a saját kárára vesz önmagának elégtételt (Ő maga ad engesztelést), és megbocsát (elengedi a tartozást). Ha Isten engesztelés, jóvátétel nélkül "csak úgy" megbocsátana, nem lenne igazságos. Mivel Őellene vétkezünk, Tőle kell bocsánatot kapnunk, de senki sem készítheti Őt megbocsátásra, és egyetlen teremtmény (ember, állat, angyal) sem adhat engesztelést a Teremtőnek önmagáért vagy egy másik teremtményért. Az állatáldozatok csak ideiglenesek voltak, és nem tudták megtisztítani a lelkiismeretet (Zsid 10:2-4). Ha Isten önkényesen kijelölt volna egy ártatlan teremtményt (pl. angyalt) az emberek helyett való bűnhődésre, akkor ezzel azt bizonyította volna, hogy igazságtalan, magától képtelen megoldani a helyzetet, és valójában ennek az angyalnak lennénk hálásak a bocsánatért, nem Istennek. Ha egy angyal magától jelentkezett volna bűnbaknak, akkor is ugyanez a helyzet lett volna: Isten igazságtalan lett volna, magától képtelen megoldani a helyzetet, és ráadásul még tartozik is egyik teremtményének, akinek a többi hálásabb lehet, mint neki... Isten azonban emberré lett Jézusban, és a kereszten "Isten ... a saját vérén" váltotta meg egyházát (Zsid 9:12, Csel 20:28 vö. Jel 1:17-18). Isten igazságos, de úgy szeretett is minket, hogy nem akart minket büntetni: amikor a Fiú Jézusban emberré lett, a kereszten engesztelést szerzett az Atyának, mindez "Istenen belül" történt. Ha Isten nem Háromság lenne, nem lehetnénk megváltva úgy, hogy Isten mindenható marad, érvényt szerez az igazságnak, szeretete valóságos, és az ezért csak neki lehetünk hálásak.

Harmadszor, a tan elválaszthatatlan a keresztyény *etikától*. Az Istenség lényén belüli tökéletes kapcsolat példaadó a számunkra. Ahogy az Atya szerette a Fiút, úgy szeretett minket a Fiú, és nekünk is ezzel a szeretettel kell szeretnünk egymást (Jn 15:9-12). Ezt a szeretetet pedig a személyek isteni és személyes volta, illetve a Szentlélek munkálkodása teszi valóságossá, átélhetővé és továbbadhatóvá.